

KOHTUJURISTI ETTEPANEK

ANTONIO TIZZANO

esitatud 17. novembril 2005¹

1. Hof van Cassatie (Belgia) esitas Euroopa Kohtule EÜ artiklite 68 ja 234 alusel 22. oktoobri 2004. aasta kohtuotsusega kaks eelotsuse küsimust, mis puudutavad nõukogu 29. mai 2000. aasta määruse (EÜ) nr 1348/2000 tsiviil- ja kaubandusajade kohtu- ja kohtuväliste dokumentide Euroopa Liidu liikmesriikides kätteandmise kohta (edaspidi „määrus nr 1348/2000” või „määrus”) tõlgendamist.²

2. Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib põhiliselt teada, kas määrus nr 1348/2000 kehtestab selles sätestatud erinevate kätetoimetamis- ja teatavakstegemise viiside vahelise hierarhia. Eelkõige soovib ta teada, kas liikmesriikide määratud asutuste vahendusel kätteandmine on ülimuslik otse posti teel kätetoimetamise suhtes ja seega, kui kasutatakse neid mõlemaid, kas see on kätetoimetamise kuupäeva kindlaksmääramisel otsustav.

I. Õiguslik raamistik

A. Ühenduse õigus

3. Kuna nõukogu leidis, et „siseturu nõuetekohase [...]” toimimise tagamiseks „on vaja parandada ja kiirendada kätteantavate tsiviil- ja kaubandusajade kohtu- ja kohtuväliste dokumentide edastamist liikmesriikide vahel” (teine põhjendus), võttis ta vastu määruse nr 1348/2000.

4. Kõnealuse määruse II peatükk näeb ette teisest liikmesriigist pärinevate tsiviil- ja kaubandusajade kohtudokumentide kätetoimetamise (või teatavakstegemise) erinevad viisid liikmesriigis.

5. Esimene viis seisneb liikmesriikide spetsiaalselt määratud asutuste vahenduses, kes on pädevad kõnealuseid dokumente edastama ja vastu võtma (edaspidi „määratud

¹ – Algkeel: itaalia.

² – EÜT L 160, lk 37; ELT eriväljaanne 19/01, lk 227.

asutuste vahendusel kätteandmine”). Määrus sätestab üksikasjalikult selle kättetoimetamisviisi korra ja tingimused (1. jagu, artiklid 4–11). Lühidalt, liikmesriigi edastav asutus edastab teise liikmesriigi vastuvõtvale asutusele teatavakstehtava dokumendi, millele on lisatud taotlus, mis on tüüpvormi kasutades koostatud ja nõuetekohaselt tõlgitud. Kui vastuvõttev asutus on saatnud kõnealusele edastavale asutusele vastuvõtmistõendi, annab ta dokumendi ise kätte või korraldab selle kätteandmise vastavalt oma riigi õigusaktidele. Seejärel koostab ta teatise vorminõuete täitmise kohta, mis tuleb saata edastavale asutusele.

6. Lisaks esimesele viisile näeb määrus ette ka „[m]uud kohtudokumentide [...] kätteandmise viisid” (2. jagu), mis on: i) kätteandmine konsulaar- või diplomaatiliste kanalite kaudu (artiklid 12 ja 13), ii) postiga otse saatmine (artikkel 14; edaspidi „postiga saatmine”), iii) otse kätteandmine (artikkel 15).

7. Käesolevas asjas tuleb eelkõige tsiteerida määruse nr 1348/2000 artiklit 14, mis puudutab postiga saatmist ja mis sätestab:

„1. Igal liikmesriigil on õigus saata kohtudokumentid postiga otse teises liikmesriigis elavale isikule.

2. Iga liikmesriik võib kooskõlas artikli 23 lõikega 1 täpsustada need tingimused, millest ta aktsepteerib kohtudokumentide saatmist postiga.”

8. Portugali Vabariik tunnistas nõustumise kättetoimetamisega posti teel, tingimusel et see toimub tähtitud kirjaga koos vastuvõtmistõendiga ja sellele on lisatud tõlge kooskõlas määruse nr 1348/2000 sätetega.³

B. Siseriiklik õigus

9. Käesolevas kohtuasjas on oluline meele pidada, et Belgia kohtuseadustiku artikli 1051

3 — Vt nõukogu 29. mai 2000. aasta määruse (EÜ) nr 1348/2000 tsiviil- ja kaubandusajade kohtu- ja kohtuväliste dokumentide Euroopa Liidu liikmesriikides kätteandmise kohta artiklil 23 põhinev liikmesriikide edastatud teave (EÜT C 151, lk 4), mida on muudetud nõukogu 29. mai 2000. aasta määruse (EÜ) nr 1348/2000 tsiviil- ja kaubandusajade kohtu- ja kohtuväliste dokumentide Euroopa Liidu liikmesriikides kätteandmise kohta artiklil 23 põhineva liikmesriikide teabe esimese ajakohastamisega (EÜT C 202, lk 10).

esimese lõigu alusel on apellatsioonkaebuse esitamise tähtaeg üks kuu alates kohtuotsuse kättetoimetamisest. Sama seadustiku artiklil 55 täpsustab, et seda tähtaega pikendatakse 30 päeva võrra, kui isikul, kellele kohtuotsus kätte toimetati, ei ole Belgias asukohta ega elukohta.

10. Lisaks tuleb meeles pidada, et kõnealuse seadustiku artikli 40 esimene lõik täpsustab, et dokument loetakse kättetoimetatuks, kui dokument on postiteenistusele üle antud.

II. Faktilised asjaolud ja menetlus

11. Käesoleva asjaga seotud faktilisi asjaolusid on eelotsusetaotluses kirjeldatud pigem katkendlikult.

12. Eelotsusetaotlusest on võimalik siiski järeldada, et põhikohtuasjas on vastaspoolteks kaks äriühingut: Portugali õiguse alusel asutatud äriühing Plumex ja Belgia õiguse alusel asutatud äriühing Young Sports (edaspidi „Young”).

13. Esimeses kohtuastmes ehk Rechtbank van Koophandel'is (Courtrai kaubanduskohus) tehti kohtuotsus Youngi kasuks, kes kasutas kahte erinevat viisi selle kätteandmiseks vastaspooltele.

14. Esimene kättetoimetamine toimus otse posti teel vastavalt määruse artiklile 14. Täpsemalt andis Young kättetoimetatava dokumendi postiteenistusele üle 12. oktoobril 2001 ja Plumex saatis vastvõtmistõendi tagasi 17. oktoobril 2001.

15. Young korraldas teistkordse kättetoimetamise 6. novembril 2001 Belgia Kuningriigi ja Portugali Vabariigi määratud asutuste vahendusel.

16. Plumex esitas 17. detsembril 2001 Hof van beroep'ile apellatsioonkaebuse talle nii viisi kättetoimetatud kohtuotsuse peale. Apellatsioonkaebus tunnistati siiski vastuvõetamatuks. Kõnealune apellatsioonikohus leidis, et esimese kohtuastme otsuse vaidlustamiseks määratud tähtaeg hakkas kulgema esimesele kättetoimetamisele järgnevast päevast (mis toimus 12. oktoobril 2001 posti teel) ja lõppes üks kuu ja 30 päeva pärast seda ehk 11. detsembril 2001. Järelikult peeti 17. detsembri 2001. aasta apellatsioonkaebust hilinenuks.

17. Kuna Plumex ei nõustunud selle seisukohaga, esitas ta kassatsioonkaebuse.

viis ning esimene viis on teise viisi suhtes ülimuslik, kui mõlemad kättetoimetamised olid õigusnormidega kooskõlas?

18. Põhikohtuasja hageja vaidlustas eelkõige Hof van beroep'i otsuse anda posti teel kättetoimetamisele käesolevas asjas eelis. Plumexi sõnul on posti teel kättetoimetamine määrusega kehtestatud süsteemis „teisejärguline” viis, mida võib kasutada üksnes erandolukorras; see on igal juhul allutatud peamisele viisile, mis on artiklites 4–11 sätestatud kätteandmine, ja seda tuleks seega arvestada kättetoimetamise kuupäeva määramisel, isegi kui kättetoimetamine on juba toimunud muudel lubatud viisidel. Plumex täpsustab, et seetõttu hakkas apellatsioonkaebuse esitamise tähtaeg kulgema alles alates 6. novembrist 2001 („peamine” kätteandmise kuupäev), mitte 12. oktoobril 2001 („teisejärguline” kätteandmise kuupäev).

2. Kas juhul, kui on toimunud nii kätteandmine vastavalt artiklitele 4–11 kui ka postiga otse saatmine vastavalt artiklile 14, hakkab adressaadi suhtes kaebetähtaeg kulgema vastavalt artiklitele 4–11 toimunud kätteandmise kuupäeval, mitte vastavalt artiklile 14 toimunud kättetoimetamise kuupäeval?”

20. Austria, Soome, Rootsi ja Ühendkuningriigi valitsus ning komisjon on esitanud käesolevas eelotsusetaotluse menetluses kirjalikke märkusi.

19. Kuna Hof van Cassatie'l oli määruse nr 1348/2000 tõlgendamise osas kahtlusi, otsustas ta menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

III. Õiguslik analüüs

Esimene küsimus

„1. Kas artiklites 4–11 viidatud kätteandmine on peamine kättetoimetamise viis ja artiklis 14 viidatud postiga otse saatmine on teisene kättetoimetamise

21. Esimese küsimusega tahab eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas

määruse artiklites 4–11 reguleeritud liikmesriikide määratud asutuste vahendusel kätteandmine ja kõnealuse määruse artiklis 14 reguleeritud postiga saatmine on omavahel niisuguses hierarhilises seoses, mille tõttu esimest tuleb pidada peamiseks viisiks ja teist vähetahtsaks või teisejärguliseks viisiks.

erinevate sätestatud kättetoimetamisviiside vahel. Määruse artikli 14 lõige 1 annab seevastu liikmesriikidele sõnaselgelt „õiguse” korraldada kohtudokumentide kättetoimetamine, saates need „postiga otse teises liikmesriigis elavale isikule”. Lisaks ei ole selline „õigus” seatud sugugi sõltuvusse teiste viiside, eelkõige artiklites 4–11 sätestatud viiside eelnevast kasutamisest.

22. Tõden kohe alguses, et leian sarnaselt kõigi märkusi esitanud valitsuste ja komisjoniga, et sellele küsimusele tuleb vastata eitavalt. Täpsemalt leian ma, et kahe viidatud kättetoimetamise vahel puudub seega hierarhiline seos, mistõttu võib kättetoimetamist postiga kasutada alternatiivselt või lisaks teistele lubatud viisidele, ilma et selleks oleks vaja oodata viimati nimetatud viiside ebavajalikku kasutamist ja eriti liikmesriikide määratud asutuste vahendusel toimuvat kätteandmist.

25. Teiseks tundub see järeldus olevat kooskõlas määruse nr 1348/2000 eesmärgiga, sest selles soovitakse „parandada ja kiirendada kätteantavate tsiviil- ja kaubandusajade kohtu- ja kohtuväliste dokumentide edastamist liikmesriikide vahel” (teine põhjendus).

23. Seda seisukohta, mida toetab enamasti ka õiguskirjandus, kinnitavad grammatilise ja teleoloogilise tõlgendusega seotud argumentid.

26. Tundub, et sellist lahendust, mille kohaselt kätteandmine riikide määratud asutuste vahendusel tunnistataks ülimuslikuks, oleks raske kokku sobitada selle lõppeesmärgiga, sest oma olemuselt (vt eespool punkt 5) ei ole see kindlasti kiireim menetlus. Vastupidi, selle lõppeesmärgiga oleks veel raskem kokku sobitada teisejärgulise tähtsuse omistamist posti teel kättetoimetamisele — pärast seda, kui seda on otsustatud täielikult tunnustada — sest see on kindlasti kiireim ja vähem koormav viis (vt eespool punkt 6).

24. Esimesena mainitute osas on piisav märkida, et määrus ei sisalda ühtegi sätet, mis määraks kindlaks tähtsuse järjekorra

27. Järelikult on loogilisem ja selle lõppeemärgiga rohkem kooskõlas määruse vastupidine tõlgendus, mille kohaselt on erinevad lubatud kättetoimetamise viisid võrdsed ja võimaldavad ettevõtjatel valida, millist viisi nad kasutavad, eelistades sõltuvalt olukorrast seda viisi, mida nad peavad kõige sobivamaks ja asjakohasemaks enda konkreetsete eesmärkide suhtes, või kasutada neid viise samaaegselt lootuses, et vähemalt üks neist viib lõpptulemuseni.⁴

28. Seetõttu leian eespool esitatud põhjusi arvestades, et määrus nr 1348/2000 ei kehtesta hierarhiat ega tähtsuse järjekorda artiklites 4–11 sätestatud kätteandmise ja artiklis 14 sätestatud otse posti teel kättetoimetamise vahel.

Teine küsimus

29. Teise küsimusega tahab eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, millisele kuupäevale tuleb tugineda, et määrata kindlaks kättetoimetamise kuupäev, kui samal

ajal on kasutatud nii artiklites 4–11 sätestatud kätteandmist asutuste vahendusel kui ka kättetoimetamist posti teel.

30. Komisjon ja Austria valitsus on õigesti märkinud, et määrukses puuduvad selle kohta sätted ja et nad järeldavad sellest, et vastust sellele küsimusele ei pea otsima määrukses, vaid erinevatest siseriiklikest õigussüsteemidest. Järelikult, kui kasutatakse mitut kättetoimetamise viisi, peaks selleks, et otsustada, milline on kättetoimetamisviis, millest alates hakkab kulgema teatud menetlustähtaeg (käesolevas asjas apellatsioonkaebuse esitamise tähtaeg), tuginema juhistele, mis tulevad selles osas konkreetsetl kohaldatavast siseriiklikust õigusest.

31. Siiski tundub, et selline lahendus ei ole sugugi kooskõlas selles valdkonnas viimastel aastatel toimunud arenguga, sest see ei ole viinud üksnes selleni, et seda reguleeritakse üha enam ühenduse õiguses, vaid isegi selleni, et seda reguleeritakse määrukses.

32. Teatavasti pärast seda, kui liikmesriigid tegid teatavaks oma kavatsuse luua ühine „vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala”, otsustasid nad sel eesmärgil „kinnitada” vajalikud meetmed ühenduse õiguskorra mehhanismides ja põhimõtetes; teisisõnu

⁴ — Tuleb märkida, et komisjoni tellitud uuring määruse nr 1348/2000 kohaldamise kohta „kinnitab, et dokumentide kättetoimetamine või teatavakstegegimine toimub sageli otse posti teel” (vt komisjoni aruanne nõukogule, Euroopa Parlamendile ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele määruse (EÜ) nr 1348/2000 tsiviil- ja kaubandusajade kohtu- ja kohtuväliste dokumentide Euroopa Liidu liikmesriikides kätteandmise kohta kohaldamisest (KOM(2004) 603, lk 7)).

avaldasid nad soovi viia see ala ühenduse õigusesse ja tagada seega vastavate sätete „autonoomne tõlgendamine” ja „ühetaoline kohaldamine”.⁵

33. Täpsemalt selle eesmärgi rakendamiseks andis Amsterdami leping Euroopa Liidu „kolmandalt sambalt”, täpsemalt EL lepingu VI jaotisest (artiklid K.1–K.9), „ühenduse sambale” üle pädevuse võtta meetmeid seoses õiguslase koostööga tsiviilasjades. Täpsemalt, selles kontekstis kordas konkreetne ühenduse õigusakt sätteid tsiviil- ja kaubandusajade kohtu- ja kohtuväliste dokumentide Euroopa Liidu liikmesriikides kättemise konventsioonist, mis töötati välja nõukogu egiidi all just „kolmanda samba” raames (eelkõige EL lepingu artikli K.3 alusel), kuid see ei jõustunud kunagi, sest puudus vajalik arv ratifitseerimisi.⁶

34. See akt ei ole ka direktiiv, nagu komisjon esialgu välja pakkus.⁷ Nõukogu oli selle ettepaneku osas teistsugusel arvamusel ja nõustus Euroopa Parlamendi erineva seisukohaga, milles Euroopa Parlament rõhutas vajadust „kiire ja selge rakendamise” ja eriti kõnealuste sätete „homogeensuse” järele,⁸ ning eelistas võtta need sätted vastu määruse vormis ehk selliste sätetena, mis on teatavasti täielikult kohustuslikud ja mida kohaldatakse vahetult kõigis liikmesriikides. Selle tulemusel võeti vastu määrus nr 1348/2000, mida tuleb tõlgendada käesolevas asjas.

35. Seda arvestades tundub, et kuna sõnas- tuses ei mainita selle kohta midagi, ei saa tõlgendamisel jätta välja selgitamata, nagu sageli juhtub,⁹ seda, kas tavapärase tõlgendamiseeskirjade abil on võimalik anda neile „ühenduse” tõlgendus ehk „autonoomne” ja „ühetaoline” tõlgendus, selle asemel et viidata iga kord erinevatele siseriiklikele õigus- süsteemidele.

5 — Vt 8. novembri 2005. aasta otsus kohtuasjas C-443/03: Leffler (EKL 2005, lk 1-9611, punktid 45 ja 46).

6 — Vt nõukogu 26. mai 1997. aasta akt tsiviil- ja kaubandusajade kohtu- ja kohtuväliste dokumentide Euroopa Liidu liikmesriikides teatavakstelemise konventsiooni koostamise kohta (EÜT C 261, lk 1). Ma tuletan terviklikkuse huvides ka meelde, et enne seda reguleerisid seda valdkonda rahvusvahelised konventsioonid, eelkõige 15. novembri 1965. aasta Haagi konventsioon tsiviil- ja kaubandusajade kohtu- ja kohtuväliste dokumentide välisriikides kättemise kohta, mille allkirjastas ka enamik Euroopa Liidu liikmesriiki.

7 — Komisjoni ettepanek nõukogu direktiiviks tsiviil- ja kaubandusajade kohtu- ja kohtuväliste dokumentide Euroopa Liidu liikmesriikides kättemise kohta (EÜT L 247 E, lk 11).

8 — Euroopa Parlament rõhutas oma aruandes komisjoni ettepaneku kohta nõukogu direktiiviks tsiviil- ja kaubandusajade kohtu- ja kohtuväliste dokumentide Euroopa Liidu liikmesriikides kättemise kohta ((1999)219 — C5-0044/1999 — 1999/0212(CNS), lk 5), et „erinevalt direktiivist on määrusel see eelis, et sellega tagatakse ühenduse teksti kiire, selge ja ühetaoline täitmine, mis on kooskõlas taotletud eesmärgiga”.

9 — Vt eespool 5. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus Leffler.

36. Leian samuti nagu Soome, Rootsi ja Ühendkuningriigi valitsus, et kui jälgida kõnealuse määruse loogikat ja arvestada selle sõnaselgeid põhieesmärke, ei saa sellist tõlgendust välistada.

37. Nagu eespool tõdeti, soovitakse selle määrusega „parandada” ja „kiirendada” käteantavate tsiviil- ja kaubandusasjade kohtudokumentide edastamist liikmesriikide vahel (teine põhjendus).

38. Selles perspektiivis on täiesti loogiline eeldada, et kuna määruses lubatakse seaduslikult kasutada selles nimetatud erinevaid kättetoimetamisviise, ilma et oleks kehtestatud nendevahelist hierarhiat, soovib määrus parandada süsteemi, pakkudes laiemat valikuvõimalust. Kuid just sel põhjusel tuleb veel eeldada, et selle eesmärk ei ole suurendada segaduse ja ebakindluse ohtu, pannes need viisid omavahel võistleva kättetoimetamise kuupäeva kindlaksmääramisel. Just nii juhtuks, kui ilma et määruses oleks esitatud mingeid täpsustusi selle kohta, muudetak스 küsitavaks loomulik ja loogiline kriteerium,

mille kohaselt tuleb kättetoimetamise kuupäeva kindlaksmääramiseks arvestada esimest õiguspärasest kättetoimetamise kuupäeva.

39. Lisaks tundub dokumentide edastamise „kiirendamise” eesmärgi osas, et edastamise kiiruse ja tõhususe eesmärki soodustatakse, kui ülimuslikkus antakse kättetoimetamise kuupäevale, mitte valitud viisile, sest erinevate viiside vahel puudub hierarhia. Teisisõnu tähendab see seda, et käesolevas asjas tuleb arvestada kättetoimetamist, mis on toimunud ettenähtud vormi järgides kiiremini, mitte mis tahes põhjusel hilisemal kuupäeval toimunud täiendavat kättetoimetamist.

40. Seetõttu leian ma, et määrust nr 1348/2000 tuleb tõlgendada nii, et kui on toimunud nii artiklites 4–11 sätestatud kätteandmine kui ka artiklis 14 sätestatud kättetoimetamine otse posti teel, loetakse kohtudokument kättetoimetatuks siis, kui on toimunud esimene õiguspärasest kättetoimetamine.

IV. Ettepanek

41. Tuginedes eelnevale, teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Hof van Cassatie esitatud küsimustele järgmiselt:

- „1. Nõukogu 29. mai 2000. aasta määrust (EÜ) nr 1348/2000 tsiviil- ja kaubandusajade kohtu- ja kohtuväliste dokumentide Euroopa Liidu liikmesriikides kätteandmise kohta tuleb tõlgendada nii, et see ei kehtesta mingisugust hierarhiat ega tähtsuse järjekorda artiklites 4–11 sätestatud kätteandmise ja artiklis 14 sätestatud otse posti teel kättetoimetamise vahel.

2. Määrust nr 1348/2000 tuleb tõlgendada nii, et kui on toimunud nii artiklites 4–11 sätestatud kätteandmine kui ka artiklis 14 sätestatud kättetoimetamine otse posti teel, loetakse kohtudokument kättetoimetatuks siis, kui on toimunud esimene õiguspärane kättetoimetamine.”